

Shema

RAZLAGA SHEME SISTEMA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

1 Kot je značilno za shematične ponazoritve, vseh povezav in notranje dinamike sistema ni mogoče prikazati, zato je za podrobnejše razumevanje sheme treba upoštevati razlage v posameznih poglavjih.

2 Shema predstavlja ogrodje predlaganega sistema vzgoje in izobraževanja, pri čemer podsistema izobraževanja odraslih ne prikazuje posebej. Ko gre za formalno izobraževanje, je struktura tega podsistema podobna. Kar nekaj elementov sistema je posebej namenjenih odraslim (npr. "mojstrska šola" in nadaljevalni programi, poklicni in maturitetni tečaj). Poleg tega zunanja in notranja organizacija tistega izobraževanja odraslih, ki omogoča pridobitev formalne izobrazbe, upošteva posebnosti izobraževanja odraslih. V shemo niso vključeni tisti programi, ki ne dajejo formalne izobrazbe.

3 Prehodi znotraj sistema so označeni z neprekinjeno črto. S "polno" (črno) puščico so označeni v primeru, ko je prehodnost splošna, medtem ko "prazna" (bela) puščica označuje omejeno prehodnost, kar pomeni, da je izobraževanje mogoče nadaljevati le znotraj iste ali sorodne smeri (to določajo posamezni programi). S prekinjeno črto so označeni prehodi, ki so možni pod posebnimi pogoji.

4 Po vertikali delimo shemo na štiri ravni:

- predšolska vzgoja,
- osnovna šola,
- srednje splošno in strokovno ter poklicno izobraževanje,
- postsrednje (višje strokovno in poklicno, visoko strokovno ter univerzitetno izobraževanje).

4.1 Predšolska vzgoja

4.1.1 Predšolska vzgoja v vrtcih se deli na programe za otroke od prvega do tretjega leta starosti (prvo starostno obdobje) in za otroke od tretjega do šestega leta starosti (drugo starostno obdobje).

4.1.2 Predvideni so posebni razvojni oddelki, ki so namenjeni otrokom z motnjami v razvoju. Otroci iz razvojnih oddelkov vrtca se kasneje vključujejo v osnovno šolo s prilagojenim programom ali pa se pod pogoji, ki jih določajo zasnove in zakoni, integrirajo v osnovno šolo.

4.1.3 Vključenost v programe predšolske vzgoje ni obvezna in ni pogoj za vključitev v osnovno šolo.

4.2 Osnovna šola

4.2.1 Osnovna šola je obvezna in traja 9 let. Otroci vstopajo v šolo s šestimi leti, zaključijo pa jo s petnajstimi leti. Osnovna šola je razčlenjena na tri vzgojno-izobraževalna obdobja (triade). Ob koncu prve in druge triade je predvideno zunanje preverjanje znanja, ki ima izključno informativno in svetovalno funkcijo ter navaja učence in učenke na zunanje ocenjevanje, ne vpliva pa na njihovo napredovanje iz triade v triado.

4.2.2 Ob koncu devetega razreda je predvideno zunanje ocenjevanje znanja pri petih predmetih (zaključno preverjanje znanja). Ocene pri teh predmetih so kombinirane z notranjo (interno) oceno. Predvideno je, da v zaključnem spričevalu ne bo razviden delež notranje in zunanje ocene pri teh petih predmetih, zato takšen zaključek šolanja ne predpostavlja samostojnega eksternega preverjanja znanja ("mala matura").

4.2.3 Za učence in učenke, ki bi imeli težave z zaključkom osnovnega šolanja in bi radi izboljšali zaključne ocene v izstopnem spričevalu ali bi radi utrdili svoje znanje, je predvideno posebno fakultativno deseto leto splošnega izobraževanja. Kljub fakultativnosti naj bi bilo dostopno vsem, ki bi se vanj želeli vključiti. Vanj bi se lahko vključili tudi vsi, ki niso uspešno zaključili devetega razreda, zaključili pa so vsaj sedmi razred. Program desetega leta bo notranje diferenciran glede na učence in učenke, ki se bodo vanj vključevali.

4.2.4 Za otroke, ki jih ne bo mogoče integrirati v osnovno šolo, je predvidena osnovna šola s prilagojenim programom.

4.3 Srednje splošno, strokovno in poklicno izobraževanje

4.3.1 Predlagana sta dva tipa splošnoizobraževalnih šol na srednji stopnji. To sta gimnazija in splošna srednja šola. Alternativni predlog za splošno srednjo šolo je strokovna oziroma tehnična gimnazija.

4.3.2 Gimnazija traja štiri leta in se konča z maturo, ki daje splošno visokošolsko zrelost ter omogoča prehod v vse smeri univerzitetnega, v največji meri pa tudi visokega strokovnega izobraževanja.

4.3.3 Splošna srednja šola (strokovna oziroma tehnična gimnazija) traja štiri leta in se konča s strokovno maturo, ki predvideva osnovni nivo pri obveznih predmetih in strokovno poudarjen izbirni del ter omogoča prehod v visokošolsko izobraževanje na istem, pa tudi nekaterih drugih področjih. Ta tip šol se bo razvijal iz sedanjih maturitetnih oddelkov srednjih strokovnih oziroma tehniških šol.

4.3.4 Na maturo se bo mogoče pripravljati tudi v tako imenovanem abiturientskem (maturitetnem) tečaju, ki bo omogočil preseči razliko med znanjem, ki ga daje strokovna oziroma tehniška srednja šola, ter znanjem, ki je potrebno za opravljanje mature. Podobne programe bi pripravili tudi za odrasle, ki bi želeli opravljanje maturo ali njene dele. Tako bi bila zagotovljena širša možnost za prehod s srednje na postsrednjo stopnjo izobraževanja.

4.3.5 Poklicni tečaj je namenjen pridobitvi srednje poklicne izobrazbe za tiste absolvente in absolventke gimnazij in drugih splošnih srednjih šol, ki ne bodo nadaljevali izobraževanja na višji ali visoki stopnji. Tudi za to obliko je predvideno, da se bo posebej razvila za potrebe odraslih.

4.3.6 Nižja poklicna šola je predvidena v dveh modalitetah. Ena je namenjena tistim, ki ne bi uspešno končali osnovne šole, druga pa tistim, ki bi jo uspešno končali ali pa bi opravili fakultativni deseti razred. Predvideno je različno trajanje obeh modalitet, saj naj bi prva, ki bo trajala dlje, kompenzirala tudi nekaj tistega primankljajaja splošne izobrazbe, ki jo učencem in učenkam dajejo zaključni razredi osnovne šole.

4.3.7 Iz nižje poklicne šole je predviden prehod v srednjo poklicno šolo in sicer tako, da se le-ta ustrezno prilagodi že pridobljenemu znanju in tudi ustrezno skrajša, česar pa na shemi ni bilo mogoče prikazati. Učenci in učenke se ne bi vključili v siceršnji drugi ali celo tretji letnik, pač pa v ustrezno prilagojen krajši program.

4.3.8 Srednja poklicna šola predstavlja ekvivalent sedanji triletni poklicni šoli. Ob celoletni, po sedanjem modelu oblikovani šoli je predvidena tudi možnost izobraževanja po dualnem sistemu (srednja poklicna šola s periodično organizacijo pouka). Ta ima nastavke v sedanjih eksperimentalnih programih, prilagojenih potrebam obrti, učenci in učenke pa sklepajo učne pogodbe z delodajalci. Po potrebi in zaradi zmanjšane intenzivnosti lahko traja takšno izobraževanje tudi več kot tri leta.

4.3.9 Poklicno-tehnična ali poklicno-strokovna šola naj bi trajala dve leti.

Predstavlja nadgradnjo triletni srednji poklicni šoli in je ekvivalent končani štiriletni srednji strokovni oziroma tehniški šoli. Takšna šola predstavlja nadaljevanje sedanjih eksperimentalnih programov, znanih kot "programi 3+2", ki so se na nekaterih področjih že dobro uveljavili. Konča se z zaključnim izpitom in omogoča možnost nadaljnega izobraževanja po poklicni vertikali.

4.3.10 Mojstrski in njim sorodni programi, predvsem delovodski in poslovodski, so namenjeni pripravi na mojstrske in njim podobne izpite, ki dajejo srednjo strokovno izobrazbo in jih pozna že obrtni zakon. Z opravljanjem diferencialnega izpita, s katerim se dopolnjuje razlika v splošno-strokovnih znanjih, nujnih za izobraževanje na višji poklicni in strokovni šoli, omogočajo nadaljevanje izobraževanja na višji stopnji.

4.3.11 Nadaljevalni programi so namenjeni predvsem horizontalni širitvi poklicne izobrazbe ter specializacijam.

4.3.12 Srednja strokovna oziroma tehniška šola, ki lahko izjemoma traja tudi več kot štiri leta, skupaj z zaključnim izpitom zaokroža srednjo strokovno in tehniško poklicno izobrazbo in omogoča nadaljevanje na višji stopnji. Je ekvivalent sedanjemu štiriletni strokovni in tehniški šoli.

4.4 Postsrednje (višje in visoko) izobraževanje

4.4.1 Višja strokovna in poklicna šola predstavlja nadgradnjo srednjega strokovnega in tehniškega izobraževanja in traja dve leti. Zapolnjuje vrzel med srednjim in visokim šolstvom, ki traja tri in več let. Od univerz, pa tudi visokih strokovnih šol se razlikuje predvsem po tem, da zanjo ne veljajo zahtevni habilitacijski in drugi visokošolski kriteriji, saj ni naravnana akademsko in teoretsko, ampak izrazito praktično, vendar na relativno visokem zahtevnostnem nivoju. Pod določenimi pogoji omogoča tudi nadaljevanje izobraževanja na visokih strokovnih šolah, kar v shemi ni neposredno nakazano.

4.4.2 Visoke strokovne šole opredeljuje že sprejeti Zakon o visokem šolstvu (1993). Omogočajo pridobitev visoke strokovne izobrazbe in trajajo tri oziroma največ štiri leta. Visoke strokovne šole lahko izvajajo podiplomske programe specializacije (do dveh let).

4.4.3 Univerze so s svojimi članicami (fakultetami in umetniškimi akademijami, lahko pa tudi visokimi strokovnimi šolami) usmerjene predvsem v

študij znanosti, umetnosti in posameznih strok in so opredeljene v Zakonu o visokem šolstvu (1993). Dodiplomski študij traja štiri oziroma največ šest let, podiplomski študij pa se deli na specialistični (do dveh let), magistrski (dve leti) in doktorski (štiri leta).

Kot smo rekli že na začetku, je shema le okvir; podrobnejše rešitve so podane v posameznih poglavjih in v zakonskih predlogih. Shema je predvsem namenjena lažjemu pregledu ter razumevanju celotne zgradbe predlaganega sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji.

Barvna shema prikazuje dele sistema, ki jih urejujejo posamezni predlogi zakonov za področja predšolske vzgoje, osnovne šole, splošnega srednjega izobraževanja, poklicnega izobraževanja ter veljavni Zakon o visokem šolstvu.